

Nau mai, haere mai!

Nau mai ki te aratohu Tāke mā te Kaiako nā Te Whai Hua, Kia Ora!

Kua piri a Te Whai Hua, Kia Ora ki Te Tari Taake i te 2021 ki te tautoko i ngā tauira kura tuarua kia mārama ki te tāke, me te hiki ake i te oranga ā-ahumoni o ngā taiohi o Aotearoa i muri nei.

Tāpiri atu ki te puka rauemi kōwae tāke a Te Whai Hua, Kia Ora, he hihiri te kite ake kua nui kē atu ngā rauemi tāke e wātea ana. E whai ana te aratohu kaiako ki te whakarato tirohanga whānui o ngā rauemi kia mōhio ai ngā kaiako me pēhea te whakauru me te whakamahi i ēnei rauemi i roto i ā rātou akoranga.

Mā wai tēnei rauemi?

He mea hoahoa ngā rauemi Tāke a Te Whai Hua, Kia Ora mā ngā ākonga kei te kaupae 4 me te rima o te marau TMOA.

He aha ngā mea e hiahia ana rātou?

Me rorohiko/Chromebook, me pūrere kawē rānei te ākonga pēnei i te ipapa. Ko ētahi o ngā rauemi e wātea ana hei tikiake me te tā hei kape ōkiko.

He aha ngā rauemi e wātea ana?

1. Kōwae tāke:

Kei roto i tēnei puka nga kaupapa e ono mō te āhua o te pūnaha tāke, te kōhi tāke, ngā momo whiwhinga moni, te GST, ngā anga pakihī me ngā haepapa hei kaiutu tāke i Aotearoa.

2. Hākori tāke:

Ka whakaatu tēnei hākori 2 mineti te roa i te tikanga ake o te tāke ki tō tātou whenua. Ko ngā pātai matua o te hākori ka aro ki ēnei:

- He aha te tāke?
- Mō te aha te tāke?
- Ka pēhea te kōhi?

3. Pāhekoheko tāke:

Ka āwhina tēnei pāhekoheko ā-tauira i ngā ākonga ki te ako i ngā āhuatanga rerekē e pā ana ki te tāke moniwhiwhi me te wā ki te whakakī i te IR330. E toru ngā kaupae whēuaua kei roto, hei whakarite i te whakamahinga i roto i ngā akoranga rerekē. Ko ngā take e rima ko:

- Kaupae 1: Te tīmata mahi hou
- Kaupae 1: Te pānui puka utu
- Kaupae 2: Te whakahaere pūtea taurewa ākonga
- Kaupae 2: Mahi tāpiri: Pakihī
- Kaupae 3: Ngā whiwhinga tāke o Working for Families

4. Ngā rauemi tautoko:

Ka whakaatu te rauemi pānui pārongo tāke me te whakaaturanga panahiko i te āhua o te tāke me ngā mea matua me mōhio ngā ākonga mō te utu tāke i Aotearoa.

Poukapa Raupapa Tāke

He Poukapa Raupapa Tāke tā Te Whai Hua, Kia Ora i urutautia i ngā Raupapa Mātau Ahumoni a MOE hei tautoko i ngā rauemi. Ka āta ruku ki ngā mea me mōhio ngā ākonga mō te tāke. He mea hanga te poukapa ki te tautoko i ngā rauemi tāke a Te Whai Hua, Kia Ora me IR.

Me pēhea taku whakamahi?

- He mea hoahoa tēnei rauemi hei rauemi whiti-marau, e tautoko ana i ngā ariā katoa a Sorted
- Ka taea te whakamahi i te rauemi hei akoranga motuhake, hei whakaako hoki i roto i ngā kura
- Nā tēnei rauemi e āhei ai ngā ākonga ki te whakapiki i te mātauranga mātau ahumoni, ā, me te āta mahi haere.

He aha ngā whāinga ako o te ngohe pāhekoheko, ā, he aha tana hononga ki te poukapa raupapa?

Kaupapa	Ngā whāinga ako	Poukapa Raupapa Tāke
Te tīmata mahi hou	Kia mārama ki te tikanga o te utu tāke moniwhiwhi	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 4: Matapakitia te tikanga o tō utu tāke moniwhiwhi.
	Kia mārama ki ngā hātepe tāke matua e toru i te tīmatanga o te mahi hamanga	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 4: Whakamāramatia te tikanga o te tau IRD • Kaupae 5: Kia mārama me pēhea te rapu i tō tau IRD. • Kaupae 6: Me pēhea te kōwhiri i te waehere tāke tika ki te puka IR330.
Te tīmata mahi hou	Kia mārama ki ētahi āhuatanga e toru o te moniwhiwhi takitahi	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 4: Homai kia whā ngā momo moniwhiwhi (hei tauira, utu ā-tau, kōmihana, moni hua, huamoni, arā atu). • Kaupae 4: Tautuhia he aha te aromatawai tāke moniwhiwhi.
	Kia mārama ki ētahi āhuatanga e toru o te puka utu	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 4: Tautuhia te utu ā-hāora, ā-wiki, more, peke hoki • Kaupae 5: Whakaahuatia te PAYE me te pānga ki te puka utu • Kaupae 5: Whakamāramatia ngā tango utu me te hononga (KiwiSaver, pūtea taurewa ākonga)
Te whakahaere pūtea taurewa ākonga	Kia mārama ki te āhua o te pūtea taurewa ākonga, ā, me te tangohanga i tō utu i te wā ka whiwhi mahi	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 4: Tautuhia he aha te pūtea taurewa ākonga. • Kaupae 6: Whakamāramatia te tāke me ētahi atu moni tango, utu rānei e pā ana ki tō moniwhiwhi, hei tauira, KiwiSaver, utu pūtea taurewa ākonga.
Mahi tāpiri - pakihī	Kia mārama ki ngā takohanga tāke o te whakahaere pakihī, mahi tāpiri rānei, ā, me te wā hei whakakā i te Puka Tāke Moniwhiwhi Takitahi (IR3)	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 5: Whakarārangitia ētahi momo whakapaunga ka taea te kerēme, atu ki tō moniwhiwhi • Kaupae 6: Whakamāramatia ngā takohanga tāke e pā ana ki ngā momo pakihī rerekē i Aotearoa.
Ngā whiwhinga tāke o Working for Family	Kia mārama ki nga momo whiwhinga tāke whanau me ngā paeuru whakauru mo working for families me te whiwhinga tiaki pēpi	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupae 5: Whakarārangitia ngā momo whiwhinga o working for families katoa • Āta tirohia ngā momo whiwhinga tāke ā-whānau rerekē • Kaupae 7: Kia mārama ki ngā paeuru o ngā whiwhinga o working for families me te whiwhinga tiaki pēpi